

POSTANOWIENIE

Dnia 17 maja 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Krzysztof Staryk (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa M. H. i M. M.
przeciwko „D.” Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością w Ś.
o ryczałt za noclegi na skutek skargi o wznowienie postępowania zakończonego
prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2016 r. sygn. akt
IX Pa (...),
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 17 maja 2018 r.,
zażalenia powodów na wyrok Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w K.
z dnia 26 września 2017 r., sygn. akt IX Pa (...),

- 1. uchyla zaskarżony wyrok w pkt. 2 i w tym zakresie sprawę przekazuje Sądowi Okręgowemu - Sądowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w K. do rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania zażaleniowego,**
- 2. oddala zażalenie w pozostałej części.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w K. IX Wydział Pracy wyrokiem z dnia 26 września 2017 r. wznowił postępowanie zakończone prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2016 r., sygn. akt IX Pa (...) oraz uchylił ten wyrok, a także

poprzedzający go wyrok Sądu Rejonowego w C. z dnia 29 października 2015 r., sygn. akt V P (...) w punktach 1, 3, 4, 5 i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w C., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania.

W sprawie tej pozwana „D.” Sp. z o.o. w Ś. w dniu 8 marca 2017 r. wniosła skargę o wznowienie postępowania zakończonego prawomocnym rokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2016 r. Zdaniem Sądu Okręgowego, skarga o wznowienie spełniała wymogi formalne określone w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego i była uzasadniona. Skarga ta dotyczyła postępowania zakończonego prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego z dnia 17 marca 2016 r., została wniesiona w ustawowym trzymiesięcznym terminie liczonym od dnia wejścia w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., wydanego w sprawie K 11/15 i została oparta na art. 401¹ k.p.c., z powołaniem się na to orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją.

W przedmiotowej sprawie Sąd Rejonowy w C. wyrokiem z dnia 29 października 2015 r. zasądził od pozwanej Spółki na rzecz powoda M. H. kwotę 24.156,18 zł, a na rzecz powoda M. M. kwotę 21.719,69 zł tytułem ryczałtów za noclegi, a Sąd Okręgowy w K. wyrokiem z dnia 17 marca 2016 r. oddalił apelację wniesioną przez stronę pozwaną. Jako podstawę prawną tego osądu wskazano art. 77⁵ k.p. oraz § 9 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 19 grudnia 2002 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju (Dz.U. Nr 236, poz. 1991 ze zm.). Następnie niekonstytucyjność tych przepisów, na podstawie których wyrokowały Sady obu instancji, została potwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r., K 11/15 (Dz.U. z 2016 r., poz. 2206), stwierdzającym, że art. 21a ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 k.p. w związku z § 16 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 29 stycznia 2013 r. w sprawie należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej, w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do kierowców

wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym jest niezgodny z art. 2 Konstytucji, a art. 21a ustawy o czasie pracy kierowców w związku z art. 77⁵ § 2, 3 i 5 w związku z § 9 ust. 1, 2 i 4 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 19 grudnia 2002 r. w sprawie wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej poza granicami kraju, w zakresie w jakim znajduje zastosowanie do kierowców wykonujących przewozy w transporcie międzynarodowym jest niezgodny z art. 2 Konstytucji. Zakwestionowane „odpadnięcie” tych podstaw prawnych wyrokowania przemawiało za wznowieniem postępowania, co nie przesądza o bezpodstawności powództwa, choć linia orzecznicza Sądu Najwyższego ukształtowana już po wydanym wyroku Trybunału Konstytucyjnego, wskazuje, że Trybunał Konstytucyjny nie zastępuje prawodawcy, a po jego wyroku z 24 listopada 2016 r., K 11/15, sporna regulacja nadal nie jest całościowa, ale wymaga uzupełnienia przez ustawodawcę. Sąd Okręgowy miał na uwadze, że zastrzeżenie w regulaminie wynagradzania, iż w przypadku noclegu w kabinie zwrot kosztów za nocleg nie przysługuje, byłoby uprawnione, gdyby nocleg w kabinie samochodu kierowcy międzynarodowego wypełniał standard minimalny i był wystarczający, jeżeli w ten sposób pracodawca zapewnił kierowcy bezpłatny nocleg i jest zwolniony ze zwrotu kosztów noclegu. Takiej regulacji jednak nie ma, przeto nadal otwarty jest problem kompensaty kosztów spornych noclegów. To, że powód spał w kabinie, nie wykluczało rekompensaty kosztów noclegu, który wszakże nie musi przysługiwać w sztywnej wysokości 25% ryczałtu z § 9 rozporządzenia z 19 grudnia 2002 r. W judykaturze można spotkać stanowisko, że jedno świadczenie mogło kompensować całościowe koszty socjalne wyjazdu kierowcy (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2015 r., II PK 241/14; z dnia 15 września 2015 r., II PK 248/14; z dnia 17 maja 2016 r., II PK 98/16 lub z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16), ale po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 24 listopada 2016 r. orzeczenia Sądu Najwyższego nadal nie są jednolite. Z jednej strony przyjmuje się, że wyrok Trybunału nie wyłączył w pełni regulacji z art. 77⁵ k.p., dlatego kierowcy mogą domagać się ryczałtów za noclegi (por. wyrok z dnia 21 lutego 2017 r., I PK 300/15), a niekiedy że regulacja ta nie obowiązuje w odniesieniu do kierowców

(por. wyrok z dnia 14 lutego 2017 r., I PK 77/16). W ocenie Sądu Okręgowego, można odpowiednio moderować sporne koszty do czasu uregulowania sprawy przez ustawodawcę, co wyjaśnił Sąd Najwyższy w uzasadnieniu wyroku z dnia 30 maja 2017 r., II PK 122/16, przyjmując, że do czasu nowego kompleksowego uregulowania należności za noclegi kierowców w kabinach samochodów transportu międzynarodowego, bądź ustawowego określenia weryfikowalnych warunków zapewnienia kierowcy „bezpłatnego noclegu”, który potencjalnie nie wymagałby żadnej rekompensaty od pracodawcy, sądy pracy w - przypadkach braku adekwatnych regulacji układowych, regulaminowych lub umownych - mogą ustalać, wartościować i weryfikować uciążliwości oraz niedogodności odbywania noclegów w kabinach samochodów ciężarowych i zasądzać z tego tytułu odpowiednie rekompensaty z uwzględnieniem dyspozycji art. 322 k.p.c., równoważąc w taki sposób konkretne „kabinowe” i sanitarne uciążliwości nocowania pracownika z korzyściami pracodawcy, nad którego pojazdem i ładunkiem kierowca sprawuje niewątpliwie rodzaj „nocnej pieczy” (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 30 maja 2017 r., II PK 122/16; z dnia 28 marca 2017 r., II PK 28/16; z dnia 17 listopada 2016 r., II PK 227/15 oraz z dnia 9 marca 2017 r., I PK 309/15). Wówczas granicą minimalną rekompensaty nie jest 25% ryczałt noclegowy z § 9 ust. 4 rozporządzenia, który może być niższy.

Uwzględniając te stanowiska Sąd Okręgowy uznał, że nawet wtedy, gdy spanie w kabinie samochodu zapewnia właściwy nocleg, nie są wykluczone inne koszty takiego nocowania, w tym rekompensata za uciążliwości albo koszty użycia i prania pościeli lub koszty sanitarne, a ponadto kierowca w istocie rzeczy sprawuje pieczę nad pojazdem i towarem z korzyścią dla pracodawcy. W konsekwencji przy ponownym rozpoznaniu sprawy należałoby ustalić, czy spanie w kabinie samochodowej stanowiłoby zapewnienie powodowi właściwego noclegu, a jeśli tak, to czy powodowi należą się inne koszty takiego noclegu.

W zażaleniu powodowie zarzucili: 1/ naruszenie art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przez uchylenie wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania bez wskazania przyczyny uchylenia, 2/ błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że strony nie uregulowały w regulaminie wynagradzania ryczałtów za noclegi, które zostały uregulowane, 3/ naruszenie art. 2 ust. 7 w związku z art. 4 ustawy z

dnia 16 kwietnia 2004 r. o czasie pracy kierowców oraz w związku z art. 77⁵ k.p. przez błędną wykładnię i przyjęcie, że „uregulowanie przez pracodawcę w regulaminie wynagradzania ryczałtów za noclegi pozwala sądowi na ich miarkowanie na podstawie art. 322 k.p.c.”.

Żalący się wnieśli o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie skargi o wznowienie postępowania, ewentualnie o oddalenie apelacji pozwanej oraz zasądzenie kosztów postępowania przed Sądem Najwyższym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie powodów skierowane przeciwko zaskarżonemu wyrokowi „w całości” było bezpodstawne w części dotyczącej pkt. 1 o wznowieniu postępowania w sprawie zakończonej prawomocnym wyrokiem Sądu Okręgowego w K. z dnia 17 marca 2016 r., IX Pa (...), ponieważ w tym zakresie Sąd drugiej instancji nie orzekał na podstawie dyspozycji art. 386 § 2 i 4 k.p.c., ale w uzasadnieniu zaskarżonego postanowienia nawiązał jedynie do art. 401¹, art. 407 § 2 k.p.c., a przede wszystkim „orzekł jak w sentencji wyroku na podstawie art. 412 § 1 i 2 k.p.c.”. Tymczasem wymienionych podstaw prawnych wyrokowania autor zażalenia nie objął zaskarżeniem, przeto w tej części zażalenie było bezpodstawne, dlatego w tym zakresie Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 394¹ § 3 w związku z art. 398¹⁴ k.p.c.

Natomiast należy przyjąć, że wnoszący zażalenie trafnie podważyli pkt. 2 zaskarżonego wyroku zarzutem niewskazania „żadnej przyczyny uchylenia wyroku”, ale tylko w zakresie obejmującym uchylenie ponadto poprzedzającego (zaskarżony skargą o wznowienie prawomocnego wyroku Sąd drugiej instancji z dnia 17 marca 2016 r.) wyroku Sądu Rejonowego w C. z dnia 29 października 2015 r., V P (...), tj. w części bezpodstawnie i bezzasadnie przekazującej sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania. Tymczasem w tym spornym zakresie Sąd pierwszej instancji wyrokiem co do istoty sprawy po przeprowadzeniu istotnej części postępowania dowodowego, przeto uchylenie wyroku także tego Sądu było bezpodstawne w rozumieniu art. 386 § 4 k.p.c. Natomiast, jeżeli w ocenie Sądu drugiej instancji wysokość spornych ryczałtów powinna podlegać miarkowaniu ze względu na potencjalne uciążliwości nocowania w kabinie samochodu połączone ze sprawowaniem pieczy nad

pojazdem i ładunkiem pozwanego, to ponowny wyrok w tej sprawie obowiązany jest wydać Sąd drugiej instancji. W tym zakresie należy ponadto mieć na uwadze, że zastosowane przez ten Sąd dyspozycje art. 412 § 1 i 2 k.p.c. obligują do rozpoznania sprawy na nowo w granicach, jakie określiła podstawa wznowienia (§ 1) i to przez sąd, który wydał zaskarżone prawomocne orzeczenie (art. 405 w związku z art. 401¹ k.p.c.). Sąd ten po rozpoznaniu sprawy na nowo może wydać jedno z orzeczeń, o których mowa w art. 412 § 2 k.p.c. Pośród wymienionych w tym przepisie orzeczeń nie ma możliwości uchylecia zaskarżonego wyroku wraz z poprzedzającym go wyrokiem i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji, a jedynie możliwość uchylecia zaskarżonego wyroku i (koniunkcja) odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania. Oznacza to, że uchylenie wyroku na podstawie art. 412 § 2 k.p.c. nie może zmierzać do uchylecia także wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazania sprawy do „ponownego” rozpoznania temu Sądowi (pierwszej) instancji, co jest dopuszczalne tylko wtedy, gdyby wymagało zamknięcia (zakończenia) sprawy z przyczyn wykluczających jej merytoryczny osąd w przypadkach potencjalnie wymuszających odrzucenie pozwu lub umorzenie postępowania.

Oznacza to, że po wznowieniu postępowania Sąd, który wydał zaskarżony wyrok (art. 405 k.p.c.), rozpoznaje sprawę na nowo w granicach, jakie określa podstawa wznowienia i w tym jego stadium, którego skarga dotyczyła, ale bez możliwości uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji. Taka opcja była dopuszczalna dawniej na gruncie aktualnie nieobowiązujących (uchylonych) art. 403 § 3 w związku z art. 412 § 3 k.p.c.

W konsekwencji w odniesieniu do pkt. 2 kontestowanego zażaleniem wyroku Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji na podstawie 394¹ § 2 i 3 w związku z art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., co obliguje Sąd drugiej instancji do merytorycznego rozpoznania sprawy na nowo, z uwzględnieniem jego własnych ocen prawnych zawartych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku oraz w nawiązaniu do dorobku judykatury Sądu Najwyższego w tym nadal kontrowersyjnym zakresie, co wymaga także ustosunkowania się do merytorycznych argumentów zawartych w zażaleniu powodów, że u pozwanego obowiązywały wprowadzone regulaminowe ryczałty w

wysokości 18 lub 20 euro za każdy dzień w transporcie międzynarodowym, tyle że takich wypłat pozwany pracodawca miał odmawiać „poprzez decyzję dyspozytora”.